

NGHIÊN CỨU XÂY DỰNG HỆ THỐNG CHỈ TIÊU THỐNG KÊ PHẢN ẢNH TRÌNH ĐỘ CÔNG NGHIỆP HOÁ, HIỆN ĐẠI HOÁ NỀN KINH TẾ QUỐC DÂN

MỞ ĐẦU

Đường lối Công nghiệp hoá (CNH) luôn luôn được Đảng và Nhà nước hết sức quan tâm và xem đó là con đường phát triển tất yếu của nền kinh tế nước ta. Trong những năm gần đây chủ trương CNH, Hiện đại hoá (HĐH) đất nước nhanh chóng thoát khỏi tình trạng nghèo nàn, lạc hậu để đuổi kịp các nước trong khu vực, cũng như các nước khác trên thế giới đã đặt ra yêu cầu cấp thiết đối với các ngành sản xuất, cũng như các cơ quan quản lý điều hành kinh tế những nhiệm vụ nhằm đáp ứng đòi hỏi của sự nghiệp CNH, HĐH.

Để có thể đánh giá được thực trạng kinh tế ở nước ta cũng như các ngành cụ thể, những tiến bộ, thành tựu đã đạt được, những khó khăn tồn tại đang đặt ra cần phải giải quyết trong chặng đường CNH, HĐH. Điều đó đòi hỏi phải có được những thông tin đầy đủ và chính xác về trình độ CNH, HĐH trong từng lĩnh vực trong nền kinh tế nước ta thông qua những chỉ tiêu phản ánh về trình độ CNH, HĐH. Muốn có được một hệ thống chỉ tiêu tính toán và phản ánh đúng đắn tình hình CNH, HĐH nền kinh tế quốc dân cũng như từng ngành cụ thể trước hết phải nghiên cứu làm rõ để đi đến thống nhất những vấn đề lý luận chung về CNH, HĐH - Đó là các định nghĩa, khái niệm chung và nội dung CNH, HĐH đối với toàn bộ nền kinh tế quốc dân cũng như trong từng lĩnh vực, từng ngành cụ thể - Đây là những vấn đề tương đối phức tạp bởi vì từ trước tới nay khái niệm về CNH, HĐH chưa được nhận thức một cách thống nhất.

3372
317199

Do có nhiều định nghĩa khác nhau, xuất phát từ việc xem xét trên các góc độ khác nhau về vấn đề này, cho nên nội dung CNH, HĐH cũng có những cách hiểu khác nhau đưa đến những kiến nghị về chính sách, biện pháp thực hiện CNH, HĐH cũng khác nhau.

Vì vậy để có thể nghiên cứu xây dựng được một hệ thống chỉ tiêu Thống kê phản ánh được tình hình CNH, HĐH và có được những phương pháp tính toán chính xác các chỉ tiêu này. Trước hết cần phải nghiên cứu làm rõ được những vấn đề lý luận chung cũng như các phương pháp Thống kê đối với CNH, HĐH làm cơ sở cho việc thu thập và phân tích thông tin Thống kê về tình hình CNH, HĐH ở nước ta trong quá trình phát triển kinh tế từng bước hội nhập vào nền kinh tế chung của khu vực cũng như trên thế giới.

PHẦN I

KHÁI NIỆM, NỘI DUNG CÔNG NGHIỆP HOÁ - HIỆN ĐẠI HOÁ

A. Khái niệm Công nghiệp hoá (CNH):

Muốn thu được những thông tin Thống kê về CNH, HDH trước hết cần nêu rõ khái niệm CNH, HDH. Thông qua kinh nghiệm thực tế của các nước đã trải qua chặng đường CNH, HDH đưa đất nước trở thành những quốc gia có nền kinh tế phát triển.

Ở nhiều nước trên thế giới trong lịch sử phát triển kinh tế của mình đã sử dụng những biện pháp, hình thức thích hợp để biến nền kinh tế lạc hậu chủ yếu dựa vào ngành sản xuất nông nghiệp thành 1 quốc gia có nền công nghiệp hiện đại. Công nghiệp giữ vai trò chủ đạo trong quá trình phát triển. Khái niệm CNH nên hiểu như thế nào cho đúng bởi vì có quan niệm đúng về CNH thì mới có được những chính sách, biện pháp thích hợp để thực hiện quá trình CNH.

CNH là một quá trình phát triển kinh tế dựa vào công nghiệp ngay từ khi công nghiệp mới bắt đầu hình thành và kéo dài suốt cả quá trình phát triển đến khi ngành công nghiệp đạt đến mức hiện đại và hoàn thiện ngày càng ở trình độ cao.

Khái niệm CNH mang tính lịch sử - vì rằng cuộc cách mạng công nghiệp đã diễn ra ở thế kỷ 18 ở Anh và lan rộng dần ra các nước khác với sự xuất hiện các loại máy móc, các loại động cơ hơi nước để thay thế dần lao động thủ công bằng lao động cơ khí. Đến thế kỷ 19 thuật ngữ CNH đã bắt đầu xuất hiện với ý nghĩa là công nghiệp đã bắt đầu thâm nhập vào các lĩnh vực khác, biến các ngành khác như xây dựng cơ bản, giao thông vận tải, nông nghiệp, dịch vụ ... hoạt động theo cung cách của công nghiệp.

Đây là cách hiểu CNH theo nghĩa rộng của khái niệm này. Tổ chức phát triển công nghiệp của Liên hiệp quốc (UNIDO) đã đưa ra khái niệm về CNH có tính chất quy ước "CNH là một quá trình phát triển kinh tế trong đó đại bộ phận nguồn lực quốc gia ngày càng được

huy động để xây dựng cơ cấu kinh tế nhiều ngành với công nghiệp hiện đại để chế tạo ra các phương tiện sản xuất, hàng tiêu dùng, có khả năng bảo đảm 1 nhịp độ tăng trưởng cao trong toàn ngành kinh tế và bảo đảm sự tiến bộ kinh tế và xã hội.

Định nghĩa trên mang nội dung hiểu theo nghĩa rộng của CNH, bởi vì nó không xác định rõ quá trình CNH đạt tới 1 quá trình phát triển nhất định nào cả mà chỉ nêu lên mục tiêu của nó là đạt tới 1 trình độ phát triển hiện đại.

CNH theo nghĩa rộng là 1 quá trình biến đổi tất cả các hoạt động sản xuất trong các ngành thành loại hình công nghiệp - Đó là quá trình hiện đại hoá một cách liên tục nền kinh tế dựa trên việc không ngừng thay đổi công nghệ cũ bằng công nghệ tiên tiến và hiện đại hơn.

Quan niệm CNH theo nghĩa rộng không thể hiện sự phát triển CNH sẽ đạt đến 1 trình độ phát triển như thế nào nhưng nó phản ánh được 1 yêu cầu quan trọng cần đạt tới của CNH - Đó là việc hiện đại hoá nền kinh tế

Một trong những yêu cầu quan trọng của hiện đại hoá nói chung là hiện đại hoá thiết bị. Đó là việc cải tiến thiết bị động lực hay thiết bị sản xuất hiện có trên cơ sở những thành tựu mới nhất để nâng cao trình độ mới nhất của thiết bị.

Trước đây, quá trình CNH thường chỉ giới hạn ở các nước kém phát triển và đang phát triển. Ngày nay, đối với những nước có nền công nghiệp khá phát triển, CNH vẫn còn là vấn đề cần tiếp tục, nhưng với nội dung cao hơn với các ngành có hàm lượng Khoa học kỹ thuật cao như tin học, vi điện tử, công nghệ sinh học, vật liệu mới, năng lượng mới, công nghiệp không gian - vũ trụ vv...

Tuy nhiên trong quá trình phát triển kinh tế - Khái niệm CNH cũng cần được hiểu theo nghĩa hẹp ở 1 giới hạn nào đó để làm căn cứ hoạch định những chính sách, biện pháp và bước đi cụ thể theo cái mốc thời gian nhất định. Chẳng hạn ở nước ta có thời kỳ chủ trương phát

triển công nghiệp nặng lấy công nghiệp cơ khí làm then chốt - thực chất đây là 1 chủ trương ưu tiên phát triển 1 ngành công nghiệp cụ thể là công nghiệp cơ khí để làm chỗ dựa cho sự phát triển các ngành công nghiệp khác - chứ chưa bao hàm khái niệm công nghiệp hoá theo nghĩa rộng của nó. Thực tế trong công tác quản lý điều hành nền kinh tế, cần thiết phải thường xuyên có sự phân tích, đánh giá, so sánh sự phát triển theo thời gian và không gian của quá trình công nghiệp hoá thông qua những mốc thời gian bằng những chỉ tiêu định tính và định lượng để từ đó tùy theo những quan niệm khác nhau mà người ta có thể nhấn mạnh mặt này hay mặt khác của quá trình công nghiệp hoá trong quá trình phát triển và kết luận xem thực tế quá trình CNH đang đứng ở mức độ nào, có đi đúng hướng hay không và đã đạt được những mục tiêu đề ra trong từng thời kỳ chưa. Như vậy CNH, HĐH là quá trình chuyển đổi căn bản, toàn diện các hoạt động sản xuất, kinh doanh, dịch vụ và quản lý kinh tế xã hội từ sử dụng lao động thủ công là chính sang sử dụng một cách phổ biến sức lao động cùng với công nghệ, phương tiện và phương pháp tiên tiến hiện đại dựa trên sự phát triển công nghiệp và tiến bộ Khoa học công nghệ để tạo ra năng suất hiệu quả sản xuất xã hội cao hơn.

Giữa CNH, HĐH có mối quan hệ rất chặt chẽ. Bản thân CNH đã bao hàm yêu cầu hướng tới trình độ phát triển kinh tế ở mức cao từng bước tiến tới mục tiêu hiện đại nền kinh tế.

Việc đạt đến 1 trình độ hiện đại yêu cầu quá trình CNH phải trải qua các giai đoạn khác nhau, phải đạt được những yêu cầu mục tiêu của từng thời kỳ trong quá trình hiện đại hoá để đảm bảo từng bước hiện đại hoá những gì mà các thời kỳ trước chưa đạt được. Cho nên có thể nói HĐH là mục tiêu phải đạt được của quá trình CNH. Bởi vì CNH có thể hiểu theo nghĩa rộng cũng như nghĩa hẹp cho nên việc phân tích, đánh giá trình độ CNH, HĐH cũng có thể căn cứ vào nhận thức và quan niệm về CNH rộng và hẹp mà có thể rút ra những kết luận cần thiết. Chính vì vậy, việc lựa chọn các chỉ tiêu đánh giá, phân tích trình độ CNH, HĐH cũng ít nhiều mang ý nghĩa lịch sử. Đây là 1 vấn đề phức tạp cho nên việc lựa chọn sử dụng các chỉ tiêu Thống kê về CNH

có thể phản ánh về mặt định tính cũng như định lượng của quá trình CNH, xem xét theo các góc độ khác nhau theo khung thời gian nhất định để đánh giá đúng những thành tựu đã đạt được trong từng lĩnh vực, từng ngành khác nhau là một vấn đề hết sức cần thiết.

Chẳng hạn trong lĩnh vực sản xuất nông nghiệp, nông thôn có thể xem trình độ CNH dưới góc độ tính toán mức độ tăng cường trang bị kỹ thuật và ứng dụng kỹ thuật mới trong các khâu canh tác, khâu tưới tiêu, thu hoạch, chế biến nông sản ...

CNH trong lịch vực phát triển nông nghiệp, nông thôn còn phản ánh qua sự thay đổi kết cấu hạ tầng ở nông thôn như sử dụng nguồn nước, đường xá, điện, trường học, trạm xá... về chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông thôn gắn với việc phân công lao động ở nông thôn. Cho nên có thể nói thực chất của CNH -HĐH là phát triển công nghiệp với quy mô và trình độ kỹ thuật cao. Trên cơ sở phát triển công nghệ tác động vào lực lượng sản xuất xã hội làm cho lực lượng sản xuất trong các ngành phát triển - Khoa học công nghệ tiên tiến được ứng dụng vào tất cả các lĩnh vực góp phần nâng cao năng suất và hiệu quả sản xuất xã hội .

Ở nước ta quan điểm cơ bản để thực hiện CNH - HĐH là:

- + Theo định hướng xã hội chủ nghĩa
- + Giữ vững độc lập tự chủ đi đôi với việc hợp tác quốc tế.
- + Là sự nghiệp của toàn dân, của mọi thành phần kinh tế, trong đó kinh tế Nhà nước là chủ đạo.
- + Nguồn lực con người là yếu tố cơ bản cho sự phát triển nhanh và bền vững.
- + Khoa học - Công nghệ là nền tảng, là động lực. Tranh thủ đi nhanh vào hiện đại hoá ở những khâu quyết định.
- + Lấy hiệu quả kinh tế - xã hội làm tiêu chuẩn cơ bản.

B. Một số nội dung chủ yếu về CNH, HĐH:

Nội dung CNH, HĐH trong chiến lược phát triển kinh tế ở nước ta là phải đạt tới một trình độ phát triển kinh tế hiện đại một cách nhanh chóng, rút ngắn những đoạn đường vòng để bắt kịp các nước đã đi trước.

CNH phải thể hiện được nội dung của HĐH, do đó không có sự tách rời giữa CNH và HĐH, CNH - HĐH luôn luôn gắn liền với nhau tạo thành một thể thống nhất trong quá trình phát triển kinh tế - xã hội.

Nội dung CNH thường được xác định trong những điều kiện và bối cảnh cụ thể cần định ra những mục tiêu cần đạt đến trong 1 thời gian kế hoạch đã được xác định. Trên cơ sở đó sẽ định hướng cho sự phát triển và xác định rõ nội dung của các chính sách cụ thể để có thể thực hiện mục tiêu của các định hướng đề ra.

Từ nay đến năm 2020, mục tiêu chiến lược ở nước ta là ra sức phấn đấu đưa nước ta cơ bản trở thành 1 nước công nghiệp, để đạt được mục tiêu trên cần đạt được các mục tiêu cụ thể là phần lớn các lao động thủ công được thay thế bằng lao động sử dụng máy móc, điện khí hoá toàn quốc về cơ bản, năng suất lao động xã hội và hiệu quả sản xuất kinh doanh cao hơn nhiều so với hiện nay. Nông nghiệp phát triển mạnh song công nghiệp và dịch vụ sẽ chiếm tỷ trọng lớn, đời sống nhân dân không ngừng được cải thiện.

Giai đoạn từ nay đến năm 2000 là thời kỳ quan trọng của thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước với những chỉ tiêu phấn đấu đã được định lượng cụ thể trong báo cáo chính trị tại Đại hội Đảng lần thứ VII.

Nội dung công nghiệp hoá trong giai đoạn hiện nay là: Tập trung sức cho công nghiệp hoá nông nghiệp, nông thôn hướng mạnh về xuất khẩu thay thế dần nhập khẩu. Mạnh dạn đi tắt, đón đầu những khâu có thể mạnh. Công nghiệp hoá phải được xem là sự nghiệp của toàn dân, của mọi ngành kinh tế, mọi thành phần kinh tế - Đó là những mục tiêu tương đối cụ thể - Dựa vào các chỉ tiêu trên để xác định các chỉ tiêu cần đạt được trong quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá.

Mức độ đạt được các mục tiêu trên sẽ được phản ánh qua các chỉ tiêu Thống kê tính toán cụ thể đối với từng ngành cũng như toàn bộ nền kinh tế quốc dân.

PHẦN II

MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ XÂY DỰNG HỆ THỐNG CHỈ TIÊU

PHẢN ÁNH TRÌNH ĐỘ CÔNG NGHIỆP HOÁ - HIỆN ĐẠI HOÁ

Việc xây dựng hệ thống chỉ tiêu Thống kê phản ánh quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá ở nước ta hiện nay là một vấn đề rất có ý nghĩa trong việc đánh giá đúng đắn những thành tựu đã đạt được cũng như những mặt yếu kém còn tồn tại trong quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá. Kết quả thực hiện những mục tiêu đề ra của Nhà nước trong từng thời kỳ để làm cơ sở cho việc đánh giá mức độ phát triển của nền kinh tế nước ta trong những năm đổi mới để có thể hoà nhập vào nền kinh tế khu vực cũng như thế giới.

Hệ thống chỉ tiêu phản ánh trình độ công nghiệp hoá, hiện đại hoá trước hết phải là những chỉ tiêu phản ánh kết quả tổng hợp của nền kinh tế như sự tăng trưởng GDP, chỉ tiêu GDP tính theo đầu người; Các chỉ tiêu phản ánh năng suất chất lượng, hiệu quả một cách tổng hợp của toàn xã hội, các chỉ tiêu phản ánh sự di chuyển cơ cấu của nền kinh tế, các chỉ tiêu phản ánh được sự tăng trưởng khối lượng xuất khẩu; xuất khẩu thay thế cho nhập khẩu, quá trình thay đổi cơ cấu lao động, tăng tỷ lệ lao động kỹ thuật trong lực lượng lao động tham gia vào sản xuất vv...

Đối với các ngành kinh tế phải xác định được những chỉ tiêu đặc trưng phản ánh được quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá trong các ngành, chẳng hạn như quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá nông nghiệp và nông thôn phải xác định và tính toán được các chỉ tiêu phản ánh quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế ở nông thôn, vấn đề điện khí hoá nông thôn; cơ giới hoá, điện khí hoá, thuỷ lợi hoá trong sản xuất nông nghiệp và các ngành nghề ở nông thôn ... Từng ngành sản xuất phải có những chỉ tiêu đặc trưng phản ánh được quá trình thực hiện công nghiệp hoá, hiện đại hoá thông qua việc thực hiện các kế hoạch trong từng thời kỳ để đạt tới các mục tiêu đề ra.

Các chỉ tiêu phản ánh tình hình công nghiệp hoá, hiện đại hoá là những chỉ tiêu phản ánh xu thế đi lên trong quá trình phát triển của từng ngành.

Trong điều kiện và khả năng thu nhập thông tin cố gắng tìm ra được những chỉ tiêu đặc trưng và có khả năng thanh toán được để có thể phản ánh được quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá. Vì vậy, các chỉ tiêu Thống kê phản ánh quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá là một bộ phận của hệ thống chỉ tiêu Thống kê nói chung có nhiệm vụ phản ánh được những yêu cầu và nội dung công nghiệp hoá trong từng thời kỳ đó là sự tác động của công nghiệp và Khoa học công nghệ tiên tiến vào hoạt động của các ngành nhằm nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả, trong sản xuất kinh doanh.

Hệ thống chỉ tiêu phản ánh công nghiệp hoá bao gồm các chỉ tiêu tổng hợp quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá đối với toàn bộ nền kinh tế quốc dân như các chỉ tiêu GDP, các chỉ tiêu về chuyển dịch cơ cấu kinh tế, các chỉ tiêu năng suất, hiệu quả tính chung cho toàn xã hội. Đối với từng ngành kinh tế sẽ lựa chọn những chỉ tiêu phản ánh quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá riêng cho từng ngành. Như vậy hệ thống chỉ tiêu công nghiệp hoá, hiện đại hoá bao gồm các nhóm chỉ tiêu chung cho toàn bộ nền kinh tế và hệ thống chỉ tiêu công nghiệp hoá, hiện đại hoá chuyên ngành.

Nếu dựa vào tính chất của các chỉ tiêu Thống kê chúng ta có thể chia ra hai nhóm chỉ tiêu sau: Nhóm chỉ tiêu Thống kê phản ánh trực tiếp kết quả của quá trình CNH - HĐH và nhóm chỉ tiêu phản ánh gián tiếp kết quả của quá trình CNH, HĐH chung cho toàn bộ nền kinh tế - xã hội và trong từng ngành .

Việc tiến hành phân loại hệ thống chỉ tiêu Thống kê phản ánh trình độ CNH, HĐH có thể tiến hành theo nhiều cách khác nhau tùy theo mục đích và yêu cầu cung cấp thông tin để đáp ứng các yêu cầu quản lý khác nhau của từng cấp từng ngành, việc phân loại hệ thống chỉ tiêu Thống kê phản ánh trình độ CNH, HĐH làm sao có thể đáp ứng được cả yêu cầu quản lý ở tầm vĩ mô ở mức độ toàn bộ nền kinh tế